



บทที่ 1

ลักษณะโดยทั่วไปของการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกล้วยไม้

ในทางพฤกษศาสตร์กล้วยไม้เป็นพืชที่มีดอกตระกูลหนึ่ง จัดอยู่ในอันดับเดียวกับขิง ข่า กล้วย ตะไคร้ หมาก ข้าว และหญ้า ซึ่งจัดเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว ในบรรดาพืชใบเลี้ยงเดี่ยวทั้งหมดนั้นกล้วยไม้นับว่าเป็นตระกูลที่มีจำนวนชนิดมากที่สุด ในปัจจุบันนี้มีการค้นพบพืชในตระกูลกล้วยไม้มากกว่า 25,000 ชนิด

จากจำนวนชนิดของกล้วยไม้ที่มีอยู่อย่างมากมายนี้เอง เราจึงสามารถพบกล้วยไม้ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป และกระจัดกระจายขึ้นอยู่ในทุก ๆ ที่ ไม่ว่าจะเป็นบนแผ่นดิน บนต้นไม้ หรือแม้กระทั่งบนโขดหิน และพันธุ์ของกล้วยไม้นั้นก็กระจัดกระจายอยู่ทั่วทุกมุมโลก ไม่ว่าจะเป็นในเขตร้อน เขตอบอุ่น หรือเขตหนาว

เมื่อพิจารณาถึงรูปร่างและลักษณะของกล้วยไม้ สามารถที่จะจำแนกกล้วยไม้ออกไปตามลักษณะของรูปทรงได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. กล้วยไม้ประเภทแตกกอ กล้วยไม้ประเภทนี้จะมีรูปทรงและการเจริญเติบโตคล้ายกับพืชแตกกอประเภท ขิง ข่า ตะไคร้ กล่าวคือ ในต้นหรือกอหนึ่ง ๆ นั้นจะประกอบไปด้วยต้นย่อยหลาย ๆ ต้น ต้นของกล้วยไม้เหล่านี้จะอยู่ในเครื่องปลูกและสามารถแตกกอไปบนเครื่องปลูกได้ ต้นของกล้วยไม้ที่อยู่ในเครื่องปลูกเรียกว่า ไรโซม (Rhizome) ส่วนที่อยู่บนเครื่องปลูกนั้นอาจเป็นในรูปของใบเดี่ยวหรืออาจจะออกมาในรูปของลำต้น ซึ่งทำหน้าที่ในการสะสมอาหาร ส่วนของลำต้นนี้มีชื่อเรียกว่าลำลูกกล้วย (Pseudo - bulb) บริเวณลำลูกกล้วยติดกับไรโซมจะมีตาที่สมบูรณ์และพร้อมที่จะแตกออกเป็นลำใหม่อยู่ 2 ตา เมื่อลำลูกกล้วยเจริญจนสุกลำแล้วตาที่โคนของไรโซมจะแตกออกมาเป็นลำใหม่ โดยปรกติแล้วตาที่โคนของไรโซมจะแตกเป็นลำเพียงลำเดียว และการแตกตานั้นมักจะสลับซ้ายขวา คือ เมื่อลำที่หนึ่งแตกจากตาข้างซ้ายกลายเป็นลำที่สอง ลำที่สองก็จะแตกตาข้างขวากลายเป็นลำที่สาม สลับกันไปเรื่อย ๆ ลำที่เกิดหรือแตกก่อนเรียกว่าลำหลัง ลำที่เกิดหรือแตกทีหลังเรียกว่า ลำหน้า กล้วยไม้บางกออาจจะมีลำหน้าหลายลำ เนื่องจากตาที่แตกออกมานั้นแตก

พร้อมกันทีเดียวทั้งสองคาบก็ได้ ตัวอย่างของกล้วยไม้ประ เภทนี้ได้แก่ กล้วยไม้ตระกูลหวาย ตระกูล คัลลิตา เป็นต้น

2. กล้วยไม้ประ เภทแวนด้า กล้วยไม้ชนิดนี้มีการ เจริญเติบโตขึ้นไปทางส่วนยอด โดย ที่คาบที่ยอดจะแตกใบใหม่เจริญขึ้นไปเรื่อย ๆ ส่วนโคนของต้นจะออกรากไล่ตามยอดขึ้นไป เมื่อกล้วยไม้ ชนิดนี้มีอายุมากขึ้น ส่วนของโคนก็จะแห้งตาย กล้วยไม้ประ เภทนี้อาจมีหลายยอด เนื่องจากคาบที่ช่อของ ต้นอาจแตกแขนงออกมา ตัวอย่างกล้วยไม้ประ เภทนี้ได้แก่ กล้วยไม้ในสกุลแวนด้า และสกุลแมงป่อ เป็นต้น

ในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้นั้นจำเป็นต้องดูแลปฏิบัติให้กล้วย ไม้สมบูรณ์เพื่อให้ได้ผลผลิต ตามที่ต้องการ การที่จะเลี้ยงกล้วยไม้ให้สมบูรณ์นั้นมียุปัจจัยที่จะต้องพิจารณาอยู่ 3 ประการ คือ

1. ลักษณะทางกรรมพันธุ์ของกล้วยไม้ กล้วยไม้ในแต่ละตระกูลนั้นมีความต้องการและ การดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากถิ่นกำเนิดแตกต่างกัน เช่น กล้วยไม้ที่มีถิ่นกำเนิดในที่แห้ง แล้ง ถ้านำมาปลูกเลี้ยงในที่ที่มีฝนชุก กล้วยไม้นั้นก็อาจจะตายได้ และยิ่งไปกว่านั้นกล้วยไม้ในสกุล เดียวกันยังมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป บ้างต้นอาจแข็งแรง ออกดอกที่สวยงาม แต่บางต้นอาจอ่อนแอ และไม่ค่อยออกดอกหรือออกดอกสีไม่สดก เป็นได้ ดังนั้นจึงต้อง เป็นหน้าที่ของผู้ปลูก เลี้ยงกล้วยไม้ตัด ดอกที่จะต้องคัด เลือกพันธุ์กล้วยไม้ที่ดีที่สุด เพื่อนำมาใช้เป็นพันธุ์ในการปลูก เลี้ยง เพื่อจะได้ให้ผลผลิต ความที่ผู้ปลูก เลี้ยงต้องการ

2. การปฏิบัติดูแล เมื่อได้พันธุ์กล้วยไม้ที่ตนเอง เห็นว่าดีที่สุดสำหรับการปลูก เลี้ยง แล้ว มิใช่จะทำให้ผลผลิตตามที่อยู่ปลูก เลี้ยงต้องการเสมอไป การขาดการปฏิบัติดูแลเอาใจใส่ก็จะเป็น สาเหตุทำให้กล้วยไม้นั้นไม่สามารถให้ผลผลิตเหมือนต้นพันธุ์ ดังนั้นผู้ที่ปลูก เลี้ยงกล้วยไม้จึงจำเป็นต้อง มีความรู้ในเรื่องของกล้วยไม้บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้อง เป็นคนที่ช่างสังเกตความสามารถที่จะ ทราบถึงการ เปลี่ยนแปลงในสภาพของกล้วยไม้ที่ตนเองปลูก เลี้ยง และความผิดปกติที่เกิดขึ้นกับกล้วย ไม้ รวมทั้งมีความสามารถที่จะตัดแปลงแก้ไข เพื่อให้กล้วย ไม้เจริญงอกงาม เหมือนต้นพันธุ์ เดิม

3. สิ่งแวดล้อม ถึงแม้ว่าจะได้พันธุ์กล้วยไม้ที่ดีเลิศ และการดูแลรักษาเป็นไปอย่าง ดีเยี่ยมก็ตาม ถ้าสิ่งแวดล้อมรอบตัวของกล้วยไม้ไม่ดีเท่าที่ควร กล้วยไม้นั้นก็จะไม่สามารถเจริญเติบโต ตามความต้องการได้ สิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อการ เจริญเติบโตของกล้วย ไม้คือ

3.1 แสงสว่าง กล้วยไม้ใช้แสงสว่างในการสังเคราะห์แสงและช่วยในการปรุงอาหาร แสงสว่างที่กล้วยไม้ต้องการคือ แสงสว่างจากธรรมชาติคือ แสงอาทิตย์ การให้แสงสว่างแก่กล้วยไม้ควรคำนึงถึงความเข้มของแสง และระยะเวลาที่กล้วยไม้นั้นควรที่จะได้รับแสง เนื่องจากว่ากล้วยไม้ในแต่ละชนิดนั้นมีความต้องการแสงในระดับความเข้มที่แตกต่างกัน

3.2 อุณหภูมิ อุณหภูมิจะเป็นตัวควบคุมการสังเคราะห์แสง การหายใจ การเจริญเติบโต ตลอดจนไปถึงการออกดอกของกล้วยไม้ จะเห็นจากตัวอย่างที่ว่า ปีใดที่ฤดูหนาว หนาวจัด กล้วยไม้จะออกดอกสีสดกว่าในปีที่ฤดูหนาวไม่ค่อยจะหนาว การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ในประเทศไทยมักประสบกับปัญหา เรื่องของอุณหภูมิที่สูงเกินไป เนื่องจากอากาศในประเทศไทยร้อนจัด

3.3 ความชื้น ความชื้นที่กล้วยไม้ได้รับมีอยู่ 2 ประเภท คือ ความชื้นในอากาศที่กล้วยไม้สามารถดูดซับได้ด้วยรากอากาศ กับความชื้นของน้ำที่ผู้ปลูกเลี้ยงให้กับต้นกล้วยไม้ ความชื้นนี้มีผลต่อการคงอยู่ของต้น ราก ใบ และดอกของกล้วยไม้ ถ้าขาดความชื้นส่วนของกล้วยไม้จะเหี่ยวและนอกจากนี้ น้ำยังสามารถช่วยละลายปุ๋ย และสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อกล้วยไม้ เข้าสู่ส่วนต่าง ๆ ของกล้วยไม้ได้

3.4 อากาศ ในอากาศมีก๊าซผสมอยู่ มากมาย ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่น กล้วยไม้ทุกประเภทมีความต้องการก๊าซคล้าย ๆ กัน ดังนั้นในท้องถิ่นที่มีอากาศดีจะสามารถปลูกกล้วยไม้ได้ดี จึงมักจะพบอยู่เสมอว่า การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ในแต่ละท้องถิ่นมักจะให้ผลที่แตกต่างกัน

3.5 อาหาร นอกจากสภาพแวดล้อมในธรรมชาติที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของกล้วยไม้แล้ว การให้อาหารนับว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการเจริญเติบโตและการออกดอกของต้นกล้วยไม้เป็นอย่างมาก โดยปรกติแล้วธาตุอาหารที่กล้วยไม้ต้องการได้แก่ ธาตุคาร์บอน (C) ไฮโดรเจน (H) ออกซิเจน (O) ไนโตรเจน (N) ฟอสฟอรัส (P) โพแทสเซียม (K) แคลเซียม (Ca) แมกนีเซียม (Mg) และกำมะถัน (S) ธาตุบางส่วนนั้นกล้วยไม้จะได้จากธรรมชาติอยู่แล้ว แต่ธาตุบางส่วนมีน้อยในธรรมชาติหรือกล้วยไม้ไม่สามารถใช้เป็นอาหารได้โดยตรง ผู้ปลูกเลี้ยงจึงจำเป็นต้องให้ธาตุเหล่านี้แก่กล้วยไม้เอง ธาตุอาหารเหล่านี้ได้แก่ ธาตุไนโตรเจน (N) ฟอสฟอรัส (P) และโพแทสเซียม (K)

นอกจากปัจจัยดังกล่าว ที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของกล้วยไม้แล้ว ผู้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ยังจำเป็นต้องระมัดระวังในเรื่องศัตรูของกล้วยไม้ด้วย ศัตรูของกล้วยไม้นั้น อาจทำให้เกิดผลเสียอย่างมากแก่กล้วยไม้ได้ ซึ่งอาจจำแนกศัตรูของกล้วยไม้ไว้ได้ดังนี้

1. โรค โรคของกล้วยไม้ เกิดขึ้นได้ 2 ประการ ประการแรกเกิดโรคเพราะสิ่งมีชีวิตที่เป็นพาหะของโรค จำพวก รา แบคทีเรียและไวรัส และประการที่สองเกิดจากสาเหตุเนื่องจากการปลูกเลี้ยง เช่นโรคขาดธาตุอาหาร หรือเกิดจากพิษของเครื่องปลูก พิษของปุ๋ย ยา หรือเกิดจากความแปรปรวนของสภาพอากาศ

2. แมลง แมลงเป็นสัตว์ที่ทำลายต้นกล้วยไม้ มักจะทำลายต้นกล้วยไม้ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น ตัวง แดง คีบ แดง และแมลงสาบ จะกัดกินต้นกล้วยไม้พวกเฟี้ย จะดูดกินน้ำเลี้ยงของกล้วยไม้ หรือกัดแทะผิวอ่อนของกล้วยไม้ และกลีบดอกจึงจำเป็นที่จะต้อง เป็นหน้าที่ของผู้ปลูกเลี้ยงที่จะต้องหาวิธีป้องกันและปราบปรามแมลงเหล่านี้ให้หมดไป เพราะบางครั้งนอกจากจะทำลายต้นกล้วยไม้แล้ว ยังอาจ เป็นสาเหตุของการเกิดโรคในกล้วยไม้ได้อีกด้วย

3. สัตว์อื่น ๆ นอกจากแมลงที่กัดกินต้นกล้วยไม้แล้ว สัตว์ที่สำคัญของกล้วยไม้ยังมี สัตว์อื่น ๆ อีก เช่น นก ซึ่งมักจะมาจิกกินยอดอ่อนของกล้วยไม้ หนูชอบกัดกินต้นกล้วยไม้เล็ก ๆ รวมทั้งพวกสัตว์เลื้อยจำพวกสุนัข และแมวที่อาจ เข้าไปนอนหรือเดินบนต้นกล้วยไม้

4. วัชพืช ผู้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้จะต้องให้ความสนใจดูแลรักษาต้นกล้วยไม้ รวมทั้ง ต้องคอยควบคุมการให้น้ำ ปุ๋ย และการปรับอุณหภูมิให้เหมาะสม ด้วยสาเหตุดังกล่าวนี้เอง จะเกิดภาวะที่สมบูรณ์ อัน เป็นบ่อเกิดของ วัชพืช ที่พบมากได้แก่ มอส เห็ด และตะไคร่น้ำ ซึ่งจะ เป็นตัวที่แย่งอาหารของกล้วยไม้ จึงทำให้กล้วยไม้เติบโตช้าและไม่แข็งแรง

จากศัตรูของกล้วยไม้ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มักจะเป็นสาเหตุที่ทำให้กล้วยไม้เจริญเติบโตช้า ต้นและดอกไม้สมบูรณ์ ผู้ปลูกเลี้ยงจึงจำเป็นต้องให้ความสนใจในเรื่องของการป้องกัน และรักษาเรือนกล้วยไม้ ให้ปราศจากศัตรูของกล้วยไม้ โดยพยายามรักษาความสะอาดของเรือนกล้วยไม้ให้เท่ากับความสนใจในการที่จะต้องปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการปลูกเลี้ยง

ชนิดของกล้วยไม้ตัดดอก

การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอกเป็นอาชีพใหม่ของเกษตรกรไทย เป็นอาชีพที่เพิ่งเกิดมาประมาณ 20 กว่าปีที่ผ่านมา กล้วยไม้ชนิดแรกที่นำเข้ามาปลูกเลี้ยงเพื่อตัดดอกคือ หวายมาดาม (Dendrobium Pompadour) จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ถึงแม้ว่าจะมีการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้สกุลต่าง ๆ มากขึ้นก็ตาม หวายมาดามก็ยังคง เป็นกล้วยไม้ที่มีผู้นิยมปลูกเลี้ยงมากที่สุด

ถ้าจะกล่าวถึง การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอก พบว่าร้อยละ 92 ของกล้วยไม้ที่ปลูกเลี้ยงกันจะเป็นกล้วยไม้ตัดดอกสกุลหวาย (Dendrobium) ส่วนที่เหลือจะเป็นกล้วยไม้ตัดดอกสกุลอื่น คือ สกุลแวนดา (Vanda) สกุลแอสโคเซนดา (Ascocenda) เอแนนดา (Aenanda) เอแนนเธอร่า (Aenantha) แมลงปอ (Arachnis) ออนซิเดียม (Oncidium) และคัทลียา (Cattleya) และเมื่อจำแนกตามประเภทของกล้วยไม้ตัดดอกสกุลหวายแล้ว พบว่าครึ่งหนึ่งของกล้วยไม้ตัดดอกสกุลหวายที่ปลูกเลี้ยงจะเป็นหวายมาดาม (Dendrobium Pompadour) ส่วนที่เหลือจะเป็นพวกหวายขาว (Dendrobium White) หวายซีซาร์ (Dendrobium Caesar) หวายชมพู (Dendrobium Pink) และหวายสกุลอื่น ๆ ซึ่งจากการสำรวจของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ไพบุลย์ ไพริห์ยาศุทธิ และคณะ พบว่าสภาวะการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ ของผู้ปลูกเลี้ยงสามารถแสดงให้เห็นได้ตามตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1. แสดงสัดส่วนของการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอก

ชนิด	ร้อยละ
หวายปอมปาด้ว	49
หวายขาว	16
หวายซีซาร์	12
หวายชมพู	9
หวายอื่น ๆ	6
สกุลอื่น ๆ	8
รวม	100

สำหรับแนวโน้มของการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอกในอนาคต พบว่าหวายชมพูเป็นพันธุ์ที่มีผู้สนใจที่จะปลูกเลี้ยงเพิ่มขึ้นในอนาคต และหวายมาดามเป็นพันธุ์ที่มีแนวโน้มจะปลูกเลี้ยงลดลง ในขณะที่เดียวกันก็พบว่าในปัจจุบัน มีผู้ปลูกเลี้ยงและบริษัทยุติการส่งออกจำนวนมากผสมพันธุ์กล้วยไม้สกุลหวาย เพื่อคิดค้นหาต้นพันธุ์ใหม่ ๆ มาปลูกเลี้ยง แทนต้นกล้วยไม้พันธุ์เดิม

แหล่งที่ทำการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้

แหล่งปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ที่มากที่สุดคือ จังหวัดกรุงเทพมหานคร รองลงมาคือจังหวัดนครปฐม อำเภอมักมีการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้มากที่สุด 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสามพราน อำเภอหนองแขม อำเภอภาษีเจริญ อำเภอดุสิต และอำเภอกระทุ่มแบน ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ตามตารางที่ 1.2 และ 1.3 ดังนี้

ตารางที่ 1.2 แสดงพื้นที่ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ทั่วประเทศ

จังหวัด	พื้นที่ปลูกเลี้ยง (ไร่)	ร้อยละ
กรุงเทพ	3,166	43.20
นครปฐม	3,000	40.94
สมุทรสาคร	858	11.71
สมุทรปราการ	162	2.21
อื่น ๆ	142	1.94
รวม	7,328	100.00

ตารางที่ 1.3 แสดงอำเภอที่ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้มากที่สุด 5 อำเภอ

อำเภอ	พื้นที่ปลูกเลี้ยง (ไร่)	ร้อยละ
สามพราน	2,976	40.61
หนองแขม	1,153	15.73
ภาษีเจริญ	1,104	15.07
คลังสิน	534	7.29
กระทุ่มแบน	500	6.82
อื่น ๆ	1,061	14.48
รวม	7,328	100.00

โรงเรือนภาชนะและเครื่องปลูกกล้วยไม้ตัดดอก

โรงเรือนกล้วยไม้

เรือนเลี้ยงกล้วยไม้บับ เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งสำหรับผู้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอกต้องคำนึงถึง การสร้างเรือนกล้วยไม้นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของกล้วยไม้เป็นหลัก นอกจากนั้นแล้ว ก็ยังมีวัตถุประสงค์ในการช่วยป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดจากภัยธรรมชาติหรือการรบกวนจากสัตว์ต่าง ๆ

ดังนั้น ในการสร้าง เรือนเลี้ยงกล้วยไม้ นั้น นอกจากจะต้องคำนึงถึงสถานที่ที่ใช้ในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอกแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงลักษณะและความต้องการของกล้วยไม้ที่ปลูกเลี้ยงด้วย เช่น การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอกสกุลหวาย ซึ่งเป็นพันธุ์ของกล้วยไม้ที่จะต้องปลูกเลี้ยงในบริเวณที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก การสร้างโรงเรือนจึงจำเป็นต้องยกพื้นสูงขึ้น ไปจากพื้นดิน แต่จะสูงเท่า ไฉน ขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่ใช้ในการปลูกเลี้ยง เช่น ถ้าปลูกในภาคกลางก็จำเป็นต้องยกพื้นเรือนสูงกว่าการปลูกเลี้ยงบริเวณชายทะเลที่มีลมพัดตลอดเวลา

การสร้างโรงเรือนเพื่อใช้ในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอกนั้น นับเป็นค่าใช้จ่ายตัวที่สำคัญในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอก ผู้ปลูกเลี้ยงไม่ควรที่จะให้มีการลงทุนอย่างมากในการสร้างโรงเรือน เนื่องจากการสร้างโรงเรือนนั้น สามารถสร้างให้ประหยัดได้ กล้วยไม้ตัดดอกบางประเภท เช่น แผลงปอ สามารถปลูกเลี้ยงได้โดยไม่ต้องใช้โรงเรือน ผู้ปลูกเลี้ยงก็ไม่ต้องมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างโรงเรือนสำหรับการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้สกุลนี้

สำหรับการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอกสกุลหวาย หรือสกุลอื่น ที่วิธีการปลูกเลี้ยงนั้นจำเป็นต้องปลูกเลี้ยงบนโรงเรือนนั้น ผู้ปลูกเลี้ยงก็สามารถเลือกใช้วัสดุในการก่อสร้างโรงเรือนให้ประหยัด และเหมาะสมสำหรับในแต่ละพื้นที่การปลูกเลี้ยงได้

วัตถุประสงค์สำหรับการก่อสร้างโรงเรือน สำหรับการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอกในประเทศไทยนั้น ก็เพื่อให้เกิดการระบายความร้อน และลดความร้อนแรงของแสงแดดเสียเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจุดสำคัญของการก่อสร้างโรงเรือนที่ต่างกันออกไปก็คือ หลังคา โดยปกติแล้วการก่อสร้างหลังคาเรือนปลูกเลี้ยงกล้วยไม้นั้น จะใช้วัสดุในการก่อสร้าง 3 ประเภทคือ

1. ไม้จริง ใช้ไม้ชนิดเดียวกับที่ทำโครง เรือนกล้วยไม้มาทำหลังคา อายุการใช้งานของหลังคาประมาณ 10-15 ปี
2. ไม้ไผ่ อายุการใช้งานประมาณ 3-4 ปี
3. หลังคาไฉลอน อายุการใช้งานประมาณ 3-5 ปี

ในส่วนของโครงโรงเรือนนั้น การปลูกสร้างมักจะใช้ไม้จริง เพื่อให้มีความทนทานและสามารถรับน้ำหนักได้ดี และสำหรับในส่วนพื้นรองกล้วยไม้นั้นมักจะใช้ดินต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับภาชนะที่นำมาใช้ในการปลูกเลี้ยง เช่น ในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอก โดยปลูกเลี้ยงในภาชนะที่เป็นกระถางดินเผา พื้นของโรงเรือนก็จะกระทำโดยการตีไม้ระแนงให้ขนาดพอดีกับตัวกระถาง

เพื่อให้ตัวกระดางรอดลงมาระหว่างระแนงไม้ได้แต่ส่วนหัวของกระดางยังคงคาอยู่ที่ระแนง ทำให้สามารถวางกระดางบนพื้นเรือนกล้วยไม้ได้ การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอกบนก้ามมะพร้าวนั้น ในการปูพื้น เรือนกล้วยไม้ก็จะตีระแนงโดยกะระยะไม้ให้ก้ามมะพร้าวที่จะวางคกลงไป เป็นต้น สำหรับไม้ที่ใช้ในการตีพื้น เรือนกล้วยไม้นั้นก็ใช้แตกต่างกันออกไป ซึ่งจำแนกการทำพื้น เรือนกล้วยไม้ได้ 2 ประเภท ซึ่งแต่ละประเภทจะมีอายุการใช้งานแตกต่างกันดังนี้

1. ใช้ระแนงไม้จริง อายุการใช้งานประมาณ 10-15 ปี
2. ใช้ระแนงไม้ไผ่ อายุการใช้งานประมาณ 2-3 ปี

ภาชนะและ เครื่องปลูก

การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอกบางสกุลนั้น จำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องปลูกเพื่อให้กล้วยไม้ตัดดอกเจริญเติบโตเร็ว ในสมัยก่อนนั้น มักจะใช้เครื่องปลูกที่เป็นอิฐ ถ่าน ใสลงไปในภาชนะ อันได้แก่ กระดาง และกระเช้า กระดางกล้วยไม้จะเป็นภาชนะที่ใช้ในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอกในลักษณะวางบนพื้น เรือน กระดางทำด้วยดินเผาเจาะรู เพื่อให้มีทางระบายความร้อน ส่วนกระช้านั้นทำด้วยไม้ เป็นภาชนะที่ใช้ปลูกเลี้ยงในลักษณะแขวน เมื่อการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้มีมากขึ้น ผู้ปลูกเลี้ยงได้พยายามทดลองใช้เครื่องปลูกใหม่ ๆ เพื่อผลในด้านความประหยัด และสะดวก ในการปลูกเลี้ยง เครื่องปลูกที่เป็นที่นิยมกันอย่างมากที่สุดได้แก่ ก้ามมะพร้าว และในปัจจุบันนี้การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสกุลหวายนั้น ผู้ปลูกเลี้ยงมักปลูกเลี้ยงไปบนก้ามมะพร้าว แล้วนำไปวางบนพื้น เรือนกล้วยไม้ โดยไม่ต้องนำไปใส่กระดาง กะบะ หรือกระเช้าแต่อย่างใด จึงทำให้ค่าใช้จ่ายในเรื่องของภาชนะและเครื่องปลูกลดน้อยลง เนื่องจากก้ามมะพร้าว นั้น เป็นเครื่องปลูกที่มีราคาต่ำที่สุด แต่อย่างไรก็ตามยังมีผู้ปลูกเลี้ยงอีกหลายรายที่ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ในกระดางอัดก้ามมะพร้าว เนื่องจากความสะดวกในการขนย้ายและดูแลรักษา แต่แนวโน้มของการใช้ภาชนะและ เครื่องปลูกของผู้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอกนั้น กำลังจะหันมานิยมการใช้ก้ามมะพร้าว เปล่ากันมากขึ้น

เนื่องจากก้ามมะพร้าวมีคุณสมบัติในการอุ้มน้ำสูง และบางครั้งอาจทำให้เกิดอันตรายแก่รากของต้นกล้วยไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกล้วยไม้ตัดดอกสกุลหวาย การนำก้ามมะพร้าวมาใช้เป็นเครื่องปลูก จึงต้องมีวิธีใช้ที่แตกต่างกันออกไป เช่น อาจจะใช้ในลักษณะก้าม 2 ก้าม วางซ้อนกัน ก้ามวางตะแคง วางก้ามเพียงก้ามเดียว หรือใช้ลักษณะ เป็นแท่งก้ามมะพร้าวอัดก็ได้ สัดส่วนของ

เครื่องปลูกที่ผู้ปลูกเลี้ยง นำมาใช้ในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้สกุลหวาย สามารถแสดงได้ดังนี้

ตารางที่ 1.4 แสดงสัดส่วนของเครื่องปลูกกล้วยไม้ตัดดอกสกุลหวาย

ชนิด	ร้อยละ
ก้ามมะพร้าววางหงาย 2 ชั้น	41
แท่งก้ามมะพร้าวอัด	30
ก้ามมะพร้าวอัดกระดาง	21
อื่น ๆ (ก้ามมะพร้าวชั้นเดียว, อิฐ, ถ่าน)	8
รวม	100

การขยายพันธุ์และการปลูกเลี้ยง

ในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอกนั้น ผู้ปลูกเลี้ยงสามารถเลือกวิธี การขยายพันธุ์ กล้วยไม้ตัดดอก ได้ 2 วิธีคือ

1. ขยายพันธุ์ โดยอาศัยการตัดแยกจากต้นเดิม ซึ่งเป็นวิธีการขยายพันธุ์ ในลักษณะเป็นการขยายพันธุ์ตามวิธี เดิมที่ใช้กันอยู่ในสมัยก่อน
2. ขยายพันธุ์โดยใช้ตาของต้นพันธุ์เดิม นำไปให้บริษัททำการเพาะ เนื้อเยื่อ เพื่อให้ได้ต้นพันธุ์ใหม่

การขยายพันธุ์ตามวิธีทั้ง 2 นี้ มีข้อดีข้อเสียแตกต่างกันไป การใช้วิธีการขยายพันธุ์โดยการตัดแยกจากต้นเดิมนั้น กระทำได้ง่าย และรวดเร็ว แต่ต้นกล้วยไม้ที่นำมาปลูกเลี้ยง จะมีลักษณะต่างกันอย่างออกไป เพราะไม่ได้มาจากต้นพันธุ์เดียวกัน การให้ดอกอาจจะแตกต่างกันออกไป ส่วนการขยายพันธุ์โดยอาศัยเนื้อเยื่อต้นพันธุ์ที่ต้องการ นำไปเพาะ เนื้อเยื่อนั้น ผู้ปลูกเลี้ยงสามารถที่จะตัดพันธุ์ที่ตนต้องการได้อย่างแน่นอน ต้นกล้วยไม้ที่ได้จากการขยายพันธุ์โดยวิธีนี้จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เนื่องจากมาจากตาต้นพันธุ์เดียวกัน และสามารถขยายจำนวนได้ตามที่ต้องการ แต่ผู้ปลูกเลี้ยงมักจะต้องเสียเวลาในการรอคอยการเพาะ เนื้อเยื่อจากผู้เพาะ และบางครั้งตากกล้วยไม้ที่นำไปเพาะอาจจะไม่ออกเป็นต้น ทำให้เสียเวลามากกว่า การขยายพันธุ์โดยวิธี เดิม ในเรื่องของผลผลิต ผลผลิตที่ได้จากกล้วยไม้ที่ขยายพันธุ์โดยวิธี เพาะ เนื้อเยื่อนั้นมักจะให้ผลผลิต และราคาดีกว่าการขยายพันธุ์โดยวิธี เดิม เนื่องจากต้นกล้วยไม้นั้นยังใหม่และสดอยู่

วิธีการในการขยายพันธุ์ในแต่ละวิธีมีดังนี้

การขยายพันธุ์โดยอาศัยการตัดแยกจากต้นพันธุ์เดิม

การขยายพันธุ์โดยอาศัยการตัดแยกจากต้นพันธุ์เดิม วิธีนี้จะกระทำเมื่อเห็นว่ากล้วยไม้ที่ปลูกเลี้ยงนั้นแน่นเกินไป (สำหรับกล้วยไม้ประเภทแตกกอ) หรือสูงเกินไป (สำหรับกล้วยไม้ประเภทแวนด้า) ผู้ปลูกเลี้ยงจำเป็นต้องตัดแยกต้นเดิมออกไปเป็นต้นพันธุ์ใหม่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการขยายพันธุ์ของกล้วยไม้ และเป็นการกระตุ้นให้ต้นพันธุ์เดิมเป็นหน่อสาว และสดชื่นอีก เพื่อให้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และขยับออกดอกมากขึ้น วิธีในการขยายพันธุ์ตามวิธีอาศัยการตัดแยกจากต้นพันธุ์เดิม มีดังนี้

1. สำหรับกล้วยไม้ประเภทแตกกอ การจะขยายพันธุ์ตามวิธีเดิมนี้ควรเลือกต้นพันธุ์ที่มีลำกล้วยไม้ตั้งแต่ 4 ลำขึ้นไป และเป็นลำที่สมบูรณ์วิธีการตัดแยกกล้วยไม้ประเภทแตกกอนั้น มีวิธีตัดแยกที่แตกต่างออกไป คือ

1.1 การตัดแยกลำหลัง ลำหลังเป็นลำของกล้วยไม้ที่แตกก่อน วิธีการขยายพันธุ์โดยวิธีนี้ กระทำโดยใช้มีดบาง ๆ สอดเข้าไปในระหว่างลำลูกกล้วย แล้วทำการตัดคั่น (ไรโซม) ให้ขาด แต่อย่าให้ลำหลุดออกจากเครื่องปลูก แล้วนำเอาใบมีดทาปูน ทาบริเวณลำลูกกล้วยและคั่นที่ตัดให้ทั่วทั้งไว้ จนกระทั่งลำหลังที่ถูกตัดขาดนั้น แยกหน่อออกมา รอจนกว่ารากที่หน่อจะยาวพอประมาณ (ประมาณครึ่งเซนติเมตร) จึงทำการรยกลำหลังที่มีหน่อติดออกจากต้นเดิม ซึ่งจะต้องใช้ความระมัดระวังอย่าให้รากที่ออกมาใหม่กระทบกระเทือนรากเดิม ส่วนรากที่ติดกับลำหลังที่จะแยกนั้น ให้ตัดบางส่วนออก เนื่องจากรากพวกนี้หมดประสิทธิภาพในการดูดน้ำและอาหารแล้ว แต่จำเป็นต้องเหลือรากเก่าไว้เพื่อประโยชน์ในการยึดลำคั่น เวลาปลูกใหม่รากเดิมที่ติดมากับลำหลังนี้จะฝังลงไปเครื่องปลูกใหม่ ช่วงเวลาที่มักใช้วิธีการขยายพันธุ์โดยวิธีนี้คือ ช่วงในราวต้นถึงกลางฤดูร้อน คือประมาณเดือนกุมภาพันธ์ ถึง มีนาคม เพราะเป็นประโยชน์ต่อการนำคั่นที่ได้จากการตัดแยกไปปลูก เนื่องจากจะเป็นช่วงของฤดูฝน ทำให้ต้นพันธุ์ใหม่เจริญงอกงามได้เร็ว

1.2 การตัดชำ วิธีการขยายพันธุ์โดยวิธีนี้ทำได้ผลเฉพาะกล้วยไม้แตกกอสกุลหวายเท่านั้น การขยายพันธุ์ใช้กับลำกล้วยไม้ที่คาแห้งตายไปแล้ว คาที่อยู่โคนลำของกล้วยไม้จะไม่สามารถแตกขึ้นมาได้อีก แต่ผู้ปลูกเลี้ยงสามารถที่จะได้พันธุ์ปลูกโดยได้จากคาที่อยู่บริเวณยอดของลำกล้วยไม้ นั้น วิธีการชำทำได้โดยนำลำกล้วยไม้ไปปักไว้บนทราย ซึ่งบรรจุในภาชนะที่พอเหมาะและมีการรดน้ำอย่างชุ่มชื้นตลอดเวลา หน่อที่ออกมาจากคาบริเวณยอดลำกล้วยไม้นี้ เรียกว่า ตะเกียง เมื่อตะเกียง

ออกรากพอเหมาะก็จะตัดยอดของลำกล้วยไม้ที่มีตะเกียงตัดออกไป ปลูกเป็นต้นใหม่ การขยายพันธุ์โดยวิธีนี้มักจะกระทำในช่วงปลายฤดูร้อน เป็นการขยายพันธุ์โดยวิธีดั้งเดิม ในปัจจุบันไม่เป็นที่นิยม เนื่องจากตะเกียงที่ได้นั้น ได้รากลำกล้วยไม้ที่หมดสภาพแล้ว ทำให้ต้นพันธุ์ใหม่มีปัญหา เมื่อนำมาปลูกเลี้ยง คือ เลี้ยงไม่โตและไม่ออกดอกเป็นต้น

1.3 การตัดแยกลำหน้า วิธีการขยายพันธุ์โดยวิธีนี้เป็นวิธีที่นิยมมากที่สุดสำหรับการขยายพันธุ์โดยอาศัยการตัดแยกจากต้นพันธุ์เดิม สำหรับกล้วยไม้ประเภทแคกกอ เพราะเป็นวิธีที่ง่ายและรวดเร็วไม่ต้องรอคอย ให้มีการออกหน่อใหม่หรือออกราก วิธีการขยายพันธุ์ทำได้โดยการเอามือตัดลำหน้า 2 ลำ ของต้นพันธุ์เดิมออกไปปลูก ซึ่งถ้าจะให้ได้ผลเต็มที่ ลำหน้าที่นำไปปลูกนั้น ควรจะเป็นลำหน้าที่เพิ่งจะออกราก และรากยาวไม่เกิน 1 เซนติเมตร ส่วนลำหลังที่อยู่ติดกับต้นเดิมนั้น ให้ทิ้งไว้ในลักษณะเดิม เพราะลำหลังดังกล่าวจะแตกตาออกมาเป็นต้นใหม่เอง

2. สำหรับกล้วยไม้ประเภทแวนด้า การขยายพันธุ์กล้วยไม้ประเภทนี้ สามารถกระทำได้โดย

2.1 การตัดยอด ยอดของกล้วยไม้ประเภทแวนด้าที่จะนำไปปลูกเลี้ยงนั้น ควรมีรากติดไปด้วยอย่างน้อย 2 ราก การตัดยอดของกล้วยไม้ประเภทนี้ควรทิ้งคอให้มีใบติดไว้ด้วย เพื่อให้คอดนั้นเจริญงอกงาม เป็นต้นต่อไปได้ โดยต้นคอดนั้นจะแตกตาข้างที่ยังไม่แตก เป็นดอกออก เป็นต้น

2.2 การตัดแยกแขนง กล้วยไม้ประเภทแวนด้า เมื่อได้ตัดยอดไปแล้ว ตาของต้นเดิมจะแตกออกมาเป็นต้นโดยแตกออกมาจากข้างลำต้น ยอดที่แตกออกมาจากตาทั้งลำต้นนี้เรียกว่าแขนง เมื่อแขนงเหล่านี้แตกออกมาจากตา มักจะมีรากงอกออกมาด้วย การขยายพันธุ์สามารถตัดแยกแขนงเหล่านี้ไปเป็นต้นพันธุ์ใหม่ได้

การขยายพันธุ์โดยการเพาะเนื้อเยื่อจากตาต้นพันธุ์

การขยายพันธุ์โดยวิธีนี้ ทำได้โดยนำตาต้นพันธุ์ที่ต้องการจะปลูกเลี้ยงไปเพาะเนื้อเยื่อโดยอาศัยหลักทางเคมี ซึ่งจะต้องทำการผสมในห้องทดลอง โดยการนำตาต้นพันธุ์ที่ได้ไปแยกออกให้เป็นเนื้อเยื่อ และนำเนื้อเยื่อเหล่านั้นไปเพาะลงในขวด ซึ่งมีอาหารของกล้วยไม้อยู่ ตามปกติแล้วจะเพาะลงบนแผ่นวุ้น แล้วทำการปิดฝาขวดให้แน่น ไม่ให้อากาศเข้าไปภายในได้ เนื่องจากต้องการป้องกันตัวเชื้อโรค หรือสิ่งแปลกปลอมที่จะเข้าไปทำลายต้นกล้วยไม้ที่เพาะพันธุ์

ตามปกติแล้วผู้ปลูกเลี้ยงจะไม่ได้เป็นผู้เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อเอง มักจะเป็นผู้นำตาของต้นพันธุ์ที่จะเพาะเลี้ยงหรือขยายพันธุ์ไปให้กับผู้รับจ้างเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อโดยตรง และจะต้องชำระค่าเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ เป็นรายต้น โดยที่ผู้ปลูกเลี้ยงจะต้องแจ้งความจำนงค์ล่วงหน้าก่อนเสมอว่าต้องการต้นพันธุ์เป็นจำนวนเท่าใด เพราะตาของต้นกล้วยไม้ นั้นสามารถเพาะเนื้อเยื่อได้เป็นจำนวนมาก สุดแล้วแต่ความต้องการของผู้ปลูกเลี้ยง

เมื่อเพาะเนื้อเยื่อได้เป็นต้นพันธุ์แล้ว ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 8 เดือน นับแต่วันนำเนื้อเยื่อไปเพาะ ผู้ปลูกเลี้ยงจะสามารถนำต้นพันธุ์ลงปลูกได้ แต่ก่อนจะลงปลูกบนโรงเรือนจริงก็จะต้องจำเป็นต้องเพาะต้นกล้วยไม้ให้แข็งแรงเสียก่อน ซึ่งเป็นเรื่องที่จะกล่าวโดยละเอียดต่อไปในเรื่องของวิธีการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้

การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ลงแปลง

สำหรับการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ลงแปลงของกล้วยไม้ที่ขยายพันธุ์โดยวิธีเดิม หรือการขยายพันธุ์จากต้นพันธุ์เดิมแล้ว กล้วยไม้ที่คัดแยกมานั้น สามารถนำไปปลูกลงแปลงหรือลงในเรือนกล้วยไม้จริงได้ทันที วิธีการปลูกลงแปลง ทำโดยการนำกล้วยไม้ที่จะปลูกไปวางบนเครื่องปลูกและภาชนะที่จะใช้ปลูก ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นกาบมะพร้าว โดยให้รากของกล้วยไม้จมอยู่ในเครื่องปลูกเพียงเล็กน้อย แล้วใช้ไม้ไผ่เหล่านำให้เล็กขนาดดินสอยาวประมาณ 10 นิ้ว บังลงไปในเครื่องปลูกโดยให้ไม้ที่มีขนานกับลำกล้วยไม้ลำสูง (ตามปรกติลำกล้วยไม้ของต้นพันธุ์จะมี 2 ลำ เป็นลำสูง 1 ลำและเป็นหน่อ 1 ลำ) ใช้เชือกหรือลวดมัดลำกล้วยไม้ให้ติดกับไม้ที่บังไว้พอประมาณอย่าให้แน่นมากเพื่อยึดต้นกล้วยไม้ไม่ให้ล้ม ไม้ที่บังไว้นี้จะเอาออกภายหลัง จากที่กล้วยไม้ออกรากยึดเครื่องปลูกแล้ว หรือจะไม่เอาออกก็ได้ เมื่อได้ทำการปลูกลงแปลงเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็จะเข้าสู่การปลูกเลี้ยงตามปรกติ

แต่สำหรับการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ที่ขยายพันธุ์โดยวิธีเพาะเนื้อเยื่อนั้น ไม่สามารถกระทำเพียงขั้นตอนเดียวดังกล้วยไม้ที่ขยายพันธุ์จากต้นพันธุ์เดิมได้ เนื่องจากการขยายพันธุ์โดยวิธีเพาะเนื้อเยื่อนั้น ผู้ปลูกเลี้ยงจะได้ต้นพันธุ์มาจากผู้รับจ้างเพาะเนื้อเยื่อ ซึ่งอาจจะได้ต้นพันธุ์ในลักษณะเป็นต้นที่ออกจากขวดเพาะแล้วหรืออาจจะเป็นต้นซึ่งอยู่ในขวดที่ใส่เพาะโดยตรง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างผู้เพาะเลี้ยงกับผู้รับจ้างเพาะเนื้อเยื่อ แต่โดยปรกติแล้ว ผู้ปลูกเลี้ยงมักจะให้ผู้รับจ้างเพาะเนื้อเยื่อส่งต้นพันธุ์ที่อยู่ในขวดเพาะมาให้แล้ว ผู้ปลูกเลี้ยงจะนำต้นพันธุ์เหล่านั้นออกจากขวดเอง เนื่องจากว่า ผู้ปลูกเลี้ยงสามารถเลือกเวลาที่เหมาะสมในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ได้

เมื่อได้นำตัวกล้วยไม้ออกจากขวดแล้วผู้ปลูกเลี้ยงก็ต้องนำกล้วยไม้นั้นไปเพาะเลี้ยงให้มีความแข็งแรงเสียก่อน จึงนำกล้วยไม้ไปลงปลูกในเรือนจริงได้ ถ้าจะกล่าวโดยสรุปแล้ว การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ที่ขยายพันธุ์โดยวิธี เพาะ เนื้อ เพื่อจะมีระยะเวลาการปลูกเลี้ยงดังนี้

1. ระยะเวลากล้วยไม้ออกจากขวด
2. ระยะเวลาการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้
3. ระยะเวลาการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ใหญ่

ในการกระทำการปลูกเลี้ยงตามระยะของการขยายพันธุ์ของกล้วยไม้มีขั้นตอนดังนี้

ระยะนำกล้วยไม้ออกจากขวด เมื่อต้องการจะขยายพันธุ์กล้วยไม้จากพันธุ์ปลูกที่ได้จากการเพาะเนื้อเยื่อ ลูกกล้วยไม้หรือที่เรียกว่า ลูกเจี๊ยบ ที่จะปลูกเพื่อขยายพันธุ์นั้นจะอยู่ในขวด ซึ่งภายใน 1 ขวดจะมีลูกเจี๊ยบประมาณ 40 คัน ลูกเจี๊ยบที่อยู่ในขวดจะได้รับอาหารจากวุ้นที่ใส่ไว้พร้อมการเพาะเนื้อเยื่อ และจะได้อากาศจากการถ่ายเทอากาศบริเวณของขวด นั่นก็หมายความว่า ภายหลังจากการเพาะเนื้อเยื่อลงขวดแล้วใส่อาหารเอง ลูกเจี๊ยบลงไปแล้ว จะไม่มีสิ่งใดที่สามารถเข้าไปในขวดเพาะกล้วยไม้ได้ นอกจากอากาศที่ผ่านเข้ามาทางจุกขวดเท่านั้น

การนำกล้วยไม้ออกจากขวดนั้น เป็นขั้นตอนที่ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ เพราะลูกเจี๊ยบในขณะนั้นยังอ่อน และบอบช้ำง่าย การทำให้ลูกเจี๊ยบบอบช้ำก็จะหมายถึงการทำให้กล้วยไม้เจริญเติบโตช้าด้วย ดังนั้น ลูกเจี๊ยบที่อยู่ในขวดไม่ควรปล่อยให้ไคมากเกินไป จนไม่สามารถเอาออกจากขวดได้ การเอาลูกเจี๊ยบออกจากขวดโดยทั่วไปจะใช้เหล็กชดเป็นรูปคางขอแล้วเกี่ยวเอาลูกเจี๊ยบออกมา แต่อย่าทำให้ส่วนหนึ่งส่วนใดของลูกเจี๊ยบชำขวดเพาะเนื้อเยื่อบางขวดถูกปล่อยเสียจนลูกเจี๊ยบในขวดไคมากเกินไป ถ้าเป็นในลักษณะดังกล่าว การนำลูกเจี๊ยบออกจากขวดไม่สามารถใช้เหล็กเกี่ยวออกมาได้ เนื่องจากปากขวดเล็กกว่าคันของกล้วยไม้ วิธีทางแก้ไขก็คงจะมีอยู่ทางเดียวก็คือจำเป็นต้องทุบขวด เพื่อขยายทางออกของลูกเจี๊ยบออกเท่านั้น ไม่ใช่ทุบเพราะความสนุกมือ ส่วนใหญ่การทุบขวดเพื่อเอาลูกเจี๊ยบออกจากขวดมักจะทุบบริเวณคอขวด เพื่อขยายทางออกให้มากขึ้น หรือไม่ก็ใช้วิธีกระทุ้งเพื่อให้ก้นขวดหลุดออกไปเพื่อจะได้นำลูกเจี๊ยบออกทางก้นขวด วิธีการนำลูกเจี๊ยบออกจากขวดดังกล่าวจะช่วยไม่ให้ลูกเจี๊ยบนั้นบอบช้ำมากเกินไป

นอกจากจะต้องระมัดระวังไม่ให้ต้นกล้วยไม้ชำมากจนเกินไปแล้ว ผู้ปลูกเลี้ยงจำเป็นที่จะต้องรักษาความสะอาดของลูก เจริบที่จะนำมาปลูกเลี้ยงด้วย โดยปรกติแล้วสภาพลูก เจริบที่อยู่ในชวคนั้นจะเป็นสภาพที่สะอาด ปราศจากเชื้อราและแบคทีเรีย อาหารของลูก เจริบในชวคนั้นก็คือ ราก ซึ่งรากนี้ก็เป็นอาหารของเชื้อราและแบคทีเรียด้วย เมื่อนำลูก เจริบออกจากชวคนำไปปลูกเลี้ยง รากที่เป็นอาหารของลูก เจริบก็ไม่มีค่าสำหรับลูก เจริบอีกต่อไป ผู้ปลูกเลี้ยงจะต้องล้างรากออกจากรากของลูก เจริบให้หมด เพราะถ้าล้างไม่หมดแล้วจะเป็นผลเสียต่อลูก เจริบได้ เนื่องจากราและแบคทีเรียที่เป็นต้นเหตุของการเกิดโรคในกล้วยไม้จะเข้าไปกัดกินรากที่หลงเหลืออยู่ในรากลูก เจริบอันอาจจะทำให้เกิดอันตรายต่อลูก เจริบและการปลูกเลี้ยงได้

ระยะปลูกเลี้ยงลูกกล้วยไม้ เมื่อได้นำลูกกล้วยไม้ออกจากชวคนแล้ว ขั้นตอนต่อมาของการปลูกเลี้ยง ก็คือการนำลูกกล้วยไม้ไปปลูกเลี้ยง โดยทั่วไปก่อนการปลูกเลี้ยงลูกกล้วยไม้นั้นจำคัดเลือกลูกกล้วยไม้ออกเป็นพวก ๆ ตามความสูงของแต่ละต้นทั้งนี้เพื่อการปลูกเลี้ยงจะได้ผลดี เพราะว่าถ้า นำลูกกล้วยไม้ที่มีความสูงต่างกันไปปลูกเลี้ยงรวมกัน ลูกกล้วยไม้ที่มีความสูงต่ำกว่าลูกกล้วยไม้อื่นจะได้แสงน้อย เพราะถูกต้นอื่นบังแสงทำให้เจริญเติบโตได้ช้า ถ้าลูกกล้วยไม้ที่ปลูกอยู่ด้วยกันความสูงเท่ากันแล้ว ก็จะได้รับแสงพอ ๆ กัน ทำให้เติบโตในอัตราที่เท่ากันก็จะสามารถอดอัตราการสูญเสียของลูกกล้วยไม้ได้

การปลูกเลี้ยงลูกกล้วยไม้ในสมัยก่อนนั้น สามารถแบ่งประเภทการปลูกเลี้ยงเป็น 2 ลักษณะคือ

1. การปลูกเลี้ยงในกระถางหมู่ การปลูกเลี้ยงในลักษณะนี้ จะนำลูกกล้วยไม้ที่จะปลูกเลี้ยงลงเพาะในกระถางขนาดใหญ่ ซึ่งความสูงของกระถางสามารถปลูกเลี้ยงลูกกล้วยไม้ได้ประมาณ 30-40 ต้น เครื่องปลูกที่ใช้จะเป็นถ่านบดขนาดเท่าเมล็ดข้าว แล้วโรยหน้าด้วยออสมันดา เพื่อให้สามารถปักต้นลงไปได้ การปลูกเลี้ยงลูกกล้วยไม้ในลักษณะนี้ ควร ให้ออดของลูกกล้วยไม้ด้งตรงเวลาบักลงในภาชนะ เพราะถ้าออดไม่ด้งตรงแล้ว การเจริญเติบโตของลูกกล้วยไม้จะเจริญเติบโตคด ยากต่อการปลูกเลี้ยงในแปลงจริง

2. การปลูกเลี้ยงในกระถางเดี่ยว กระถางเดี่ยวคือกระถางใบเล็ก ๆ มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 นิ้ว วิธีการปลูกเลี้ยงในกระถางเดี่ยวนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การเจริญเติบโตของลูกกล้วยไม้เป็นไปอย่างเหมาะสม และสามารถย้ายการปลูกเลี้ยงลงสู่แปลงจริงได้ง่ายและลูกกล้วยไม้จะไม่กระทบกระเทือนมาก เครื่องปลูกที่ใช้ปลูกในกระถางเดี่ยวจะมี 2 ชนิด คือ ออสมันดาอัดกระถาง

ความเน่าคั่ง และกามมะพร้าว การปลูกเลี้ยงในกระถางเจียม กระทำได้โดยนำลูกกล้วยไม้ใส่ลงไป
ใน เครื่องปลูกที่จะใช้ปลูกเลี้ยง โดยให้รากจมลงไปใน เครื่องปลูกบ้างเล็กน้อย แล้วนำไปอัดใส่ใน
กระถางเจียม โดยปลูกเลี้ยงลูกกล้วยไม้ 1 ต้น ต่อกระถางเจียม 1 ใบ เครื่องปลูกที่อัดในกระถาง
เจียม นั้นต้องไม่คับหรือหลวมมากนัก หลังจากปลูกลูกกล้วยไม้ในกระถางเจียมได้แล้วก็จะนำกระถาง
เจียม นั้นไปวางบนถาดหรือกะละมัง เพื่อจัดเก็บกระถางเจียมให้เป็นระเบียบ ก่อนที่จะนำไปวางบน
โรงเรือนกล้วยไม้

ในปัจจุบันวิธีการปลูกเลี้ยงลูกกล้วยไม้ในลักษณะดังกล่าวไม่เป็นที่นิยม เนื่องจากว่าวิธีการ
ปลูกเลี้ยงในกระถางหมู่มักจะมีปัญหาเมื่อนำไปปลูกเลี้ยง ในโรงเรือนและผลเสียหายที่เกิดขึ้นมีอัตรา
สูง เนื่องจากลูกกล้วยไม้อยู่อย่างหนาแน่นยากต่อการลำรุงรักษา และดูแล ส่วนการปลูกเลี้ยงใน
กระถางเจียม นั้น ผู้ปลูกเลี้ยงต้องเสียค่าใช้จ่ายที่สูง คือต้องเสียค่ากระถางเจียมซึ่งมีราคาแพงเมื่อ
เทียบกับวัสดุปลูกอื่น แต่อย่างไรก็ตามก็ยังพบว่าผู้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้หลายรายที่นิยมปลูกเลี้ยงลูกกล้วยไม้
ด้วยวิธีดังกล่าว

การปลูกเลี้ยงลูกกล้วยไม้ที่นิยมทำกันในปัจจุบันนั้น มักจะใช้เครื่องปลูกที่เป็นกามมะพร้าว
อัด ไม่นิยมใช้ออสมันดา เนื่องจากออสมันดานั้นมีราคาที่สูงกว่า แต่ประสิทธิภาพของการเจริญเติบโต
นั้นใกล้เคียงกัน กามมะพร้าวอัดที่ใช้ในการปลูกเลี้ยงลูกกล้วยไม้จะสูงประมาณ $1-1\frac{1}{2}$ นิ้ว เป็นแห่ง
กามมะพร้าวที่ลอกเปลือกนอกออก 2-3 แห่งมาประกบกัน มัดด้วยยาง ซึ่งสามารถหาซื้อได้ทั่วไป
แห่งกามมะพร้าวอัดนี้สามารถตั้งได้โดยไม่ต้องใส่ภาชนะ ดังนั้นถ้าใช้เครื่องปลูกที่เป็นแห่งกามมะพร้าว
อัดแล้ว ความจำเป็นของการที่จะต้องใช้กระถางเจียมก็หมดไป จึงสามารถลดต้นทุนของกระถางเจียม
ลงได้

วิธีการปลูกเลี้ยงลูกกล้วยไม้ใน แห่งกามมะพร้าวทำได้ง่าย เพียงแต่แกะยางที่รัดแห่งกาม
มะพร้าวออกแห่งกามมะพร้าวก็จะหลุดออกจากกันนำลูกกล้วยไม้ที่จะปลูกเลี้ยงใส่ไปตรงกลางระหว่าง
แห่งกามมะพร้าว โดยให้รากอยู่ลึกลงไปเพียงเล็กน้อย ให้ต้นและยอดโผล่พ้นจากแห่งกามมะพร้าวใน
ลักษณะตรง ประกมแห่งกามมะพร้าว แล้วนำยางรัดให้กลับสู่สภาพเดิม นำแห่งกามมะพร้าวที่ปลูกลูก
กล้วยไม้แล้วไปวางบนถาด ซึ่งในแต่ละถาดนั้นสามารถบรรจุแห่งกามมะพร้าวที่ใช้ในการปลูกเลี้ยงลูก
กล้วยไม้ได้จำนวน 250-300 ต้น วิธีการปลูกในลักษณะนี้ นอกจากจะทำให้ประหยัด เวลาและค่าใช้จ่าย
แล้ว ยังสามารถประหยัดพื้นที่การปลูกเลี้ยง สามารถบำรุงและดูแลได้อย่างทั่วถึงอีกด้วย

ระยะปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ใหญ่ เมื่อลูกกล้วยไม้เจริญเติบโตมากขึ้นและเห็นว่ากล้วยไม้
นั้นแน่นเกินไป หรือสามารถนำไปปลูกเลี้ยงจริงได้แล้ว ผู้ปลูกเลี้ยงจำเป็นต้องนำต้นพันธุ์กล้วยไม้
นั้นไปปลูกลงในแปลง เพาะเลี้ยงจริง

ในกรณีที่มีผู้ปลูกเลี้ยงใช้วิธีการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ในกระถางหมุน การจะนำลูกกล้วยไม้ลง
ปลูกเลี้ยง เป็นกล้วยไม้ใหญ่ ผู้ปลูกเลี้ยงจำเป็นต้องนำลูกกล้วยไม้ออกจากกระถางหมุนให้หมด
แล้วนำเฉพาะต้นของลูกกล้วยไม้นั้นไปปลูกเลี้ยง ในเครื่องปลูกที่ตนเองใช้ตามต้องการ

ส่วนในกรณีที่ผู้ปลูกเลี้ยงใช้วิธีปลูกเลี้ยงลูกกล้วยไม้ในกระถางเจียนนั้น ผู้ปลูกเลี้ยงจะต้อง
นำต้นลูกกล้วยไม้และ เครื่องปลูกออกจากกระถางก่อนที่จะนำไปปลูกเลี้ยงลงแปลงกล้วยไม้ใหญ่

ในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ใหญ่นั้น วิธีการปลูกเลี้ยงนั้นขึ้นอยู่กับเครื่องปลูก ภาชนะที่ใช้ใน
การปลูกเลี้ยง ในกรณีที่ผู้ปลูกเลี้ยงใช้เครื่องปลูกที่เป็นแท่งกามมะพร้าวอัด หรือกามมะพร้าววางซ้อน
นั้น ผู้ปลูกเลี้ยงจำเป็นต้องนำ เฉพาะต้นของกล้วยไม้ลงปลูกบน เครื่องปลูกโดยปลูกให้มีระยะห่าง
กันพอสมควร โดยปรกติแท่งกามมะพร้าวอัดจะมีขนาดประมาณ . 20 x 30 ซม. จะปลูกต้นกล้วยไม้
ได้ประมาณ 4-6 ต้น ส่วนถ้าปลูกบนกามมะพร้าววางซ้อน จำนวนต้นจะประมาณ 30-35 ต้น ต่อพื้นที่
1 ตารางเมตร ทั้งนี้เพื่อไม่ให้กล้วยไม้ที่ปลูกเลี้ยงนั้นอัดแน่นกันจนเกินไป จนเป็นเหตุให้ยากต่อการ
บำรุงรักษา การปลูกทำได้ ดังนี้

1. ชูค้ เครื่องปลูกบริ เวณที่จะปลูกให้ เป็นรูๆ เพียง เล็กน้อย เพื่อไม่ให้สามารถวางกล้วยไม้
ลงไป และให้รากจมลงไปใเครื่องปลูกได้พอประมาณ และสามารถขึ้นน้ำได้ดี
2. นำต้นกล้วยไม้ที่จะปลูก วางให้ยอดตรงโดยให้รากอยู่ตรงบริเวณที่ได้ขุดไว้ ทั้งระยะ
ห่างจากต้นเดิมพอประมาณ
3. ใช้ไม้ใหม่เหล่านักลงไปข้างๆ ต้นกล้วยไม้ที่ปลูกเลี้ยง แล้วใช้เชือกหรือลวดรัดต้น
กล้วยไม้ติดกับไม้ รัดเพียงหลวม ๆ เพื่อให้ต้นกล้วยไม้สามารถเจริญเติบโตได้ ทั้งนี้เพื่อพยุงต้นกล้วยไม้
ให้สามารถตั้งอยู่ได้โดยไม้ล้ม

ส่วน ในกรณีที่ผู้ปลูกเลี้ยงใช้เครื่องปลูกที่เป็นกามมะพร้าวอัดในภาชนะที่เป็นกระถาง จำนวน
ต้นกล้วยไม้ที่สามารถปลูกเลี้ยงได้จะประมาณ 24-28 ต้น ต่อ 1 ตารางเมตร วิธีการปลูกลงเรือน
อาจจะกระทำในลักษณะคล้ายๆ กับการปลูกเลี้ยงในกามมะพร้าวอัด หรือในกามมะพร้าววางซ้อนก็
ได้เนื่องจาก เป็นวิธีที่รวดเร็ว และสะดวกต่อการปลูกลง เรือน แต่วิธีดังกล่าวจะทำให้ต้นไม้ได้รับ



ความกระเทียมมาก วิธีการปลูกเลี้ยงที่ลดการกระทบกระเทือนจากการย้าย เครื่องปลูกทำไดดังนี้

1. นำลูกกล้วยไม้ที่ปลูกเลี้ยงในกระถางเจียม ลงแช่น้ำให้ปริ่มปากกระถาง เพื่อให้รากของกล้วยไม้นั้นร้อนจากกระถางที่ยึด

2. ใช้ไม้เล็ก ๆ หรือใช้นิ้วมือกั้นเครื่องปลูกออกจากกระถางเจียม โดยดันผ่านรูใต้กระถางเจียม เพื่อให้เครื่องปลูกและลูกกล้วยไม้ออกจากกระถางเจียม ถ้าไม่ได้ปลูกเลี้ยงในกระถางเจียม ก็จะสามารถใช้ลูกกล้วยไม้ที่เพาะลงปลูกได้ทันที

3. นำก้ามมะพร้าวที่อัดในกระถางออกจากกระถางโดยวิธีการแงะ ด้านข้างออก พยายามอย่าให้ก้ามมะพร้าวหักเสียหาย เนื่องจากจะลำบากเมื่อจะอัดใส่กระถางเหมือนเดิม แกะก้ามมะพร้าวออก เจาะก้ามมะพร้าวช่วงกลางออก จนสามารถวางลูกกล้วยไม้และ เครื่องปลูกของลูกกล้วยไม้ลงได้ ประยกก้ามมะพร้าวให้อยู่ในลักษณะ เดิม แล้วนำกลับอัดใส่กระถางตาม เดิม

จากการกระทำตามขั้นตอนข้างต้น ก็จะสามารถได้กล้วยไม้ที่สามารถนำไปลงแปลงได้จริง การขนย้ายกล้วยไม้ไปลงแปลงนั้น จะต้องใช้ความระมัดระวัง อย่าให้กล้วยไม้สะเทือนมากนัก และถ้าไม่จำเป็นอย่าเคลื่อนย้ายหรือ สลับที่ของกล้วยไม้ที่ลงแปลงบ่อยครั้งนัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย